

STANOVISKO VLÁDY

k návrhu poslanců Mariana Jurečky, Jana Bartoška, Marka Výborného, Víta Kaňkovského a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (sněmovní tisk č. 985)

Vláda na své schůzi dne 21. září 2020 projednala a posoudila návrh zákona, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, (sněmovní tisk 985), a zaujala k tomuto návrhu **nesouhlasné stanovisko**, a to zejména z následujících důvodů:

1. Podle názoru vlády je z předloženého návrhu zákona nejasné, zda se navrhované zvýšení procentní výměry starobního důchodu má týkat pouze důchodů již přiznaných, jak by ostatně vyplývalo z jejího systematického zařazení do hlavy sedmé v části čtvrté zákona o důchodovém pojištění, která se týká zvyšování vyplácených důchodů, nebo též důchodů nově přiznávaných. Pokud by se měly zvýšit jak důchody vyplácené, tak důchody nově přiznávané, měla by být úprava zvýšení zapracována do hlavy první v části čtvrté a zvýšení vyplácených důchodů by mělo být řešeno v přechodném ustanovení.
2. Vláda upozorňuje, že konstrukce vyvratitelné domněnky, podle které žena péči o dítě v největším rozsahu prokazovat nemusí, zatímco muž ano, je problematická z hlediska souladu s ústavním principem rovnosti v právech. Tuto otázku rovného přístupu již posuzoval Ústavní soud ČR a svým náležením vyhlášeným pod č. 405/2006 Sb. v obdobné situaci, kdy žena nepodávala přihlášku k účasti na důchodovém pojištění z důvodu péče o dítě, zatímco muž tuto přihlášku musel podat ve stanovené lhůtě, příslušné ustanovení zákona o důchodovém pojištění zrušil. Ze stejných důvodů se vláda obává i neslučitelnosti návrhu zákona s právem EU, zejména se směrnicí Rady 79/7EHS ze dne 19. prosince 1978 o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení. V této souvislosti vláda připomíná judikaturu Soudního dvora EU, který v uvedených věcech rozhoduje striktně a neumožňuje zakotvit výhodnější postavení pro jedno pohlaví (ženy). Domožení se práv otce bude navíc značně komplikované, neboť návrh zákona nezajišťuje otci ani možnost vznést vůči zvýšení procentní výměry matce dítěte námitku, že on pečoval

o dítě ve větším rozsahu, a není ani zřejmé, jakým způsobem by měl vlastně otec důkaz opaku provést. Podle názoru vlády by prokazování péče v největším v rozsahu mělo být navázáno na nezpochybnitelnou okolnost/situaci, která znevýhodnila osobu na pracovním trhu, potažmo v důchodových dávkách, a to bez přímé vazby na pohlaví této osoby.

3. Podle navrhované úpravy by se měly zvýšit vyplácené důchody od 1. ledna 2022, a to bez žádosti, neboť podmínka podání žádosti není stanovena. Plátcí důchodů však v řadě případů nemají evidenci o tom, kdo dítě vychoval, takže zvýšení starobních důchodů za vychované děti by nebylo možno v řadě případů automaticky provést. Dále by bylo technicky obtížné zvýšit vyplácené starobní důchody za vychované děti od 1. ledna 2022 a zároveň provést standardní zvýšení důchodů podle § 67 zákona o důchodovém pojištění od splátky důchodu splatné v lednu 2022. Navíc by bylo třeba navrhované zvýšení provést rozhodnutím plátců důchodů, přičemž je administrativně technicky v zásadě nerealizovatelné vydat v krátké době cca 2 miliony rozhodnutí o zvýšení starobních důchodů. Plátcí důchodů by rovněž museli své evidence a zejména aplikační vybavení přizpůsobit nové právní úpravě, přičemž navrhovaná legisvakance je příliš krátká; plátcí důchodů by potřebovali nejméně dva roky od schválení zákona na jeho implementaci do svých provozních podmínek.
4. Vláda poukazuje na nevhodnou konstrukci podmínek nároku na zvýšení prostřednictvím právních domněnek, které jsou stanoveny nejasně a v praxi by byly problémově aplikovatelné. Zcela schází úprava procesních pravidel zkoumání skutečnosti, kdo o dítě pečoval v největším rozsahu, včetně způsobu prokazování výchovy dítěte a vymáhání případných přeplatků, pokud by bylo později zjištěno, že o dítě v největším rozsahu pečovala jiná osoba než matka dítěte, a úprava případných sporů mezi pojištěnci (tato úprava by patřila do zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení). Návrh dále zcela opomíjí existenci mnoha případů, u kterých je nebude možné, byť oprávněně, vyvrátit, a to kvůli neúplnosti historických záznamů na České správě sociálního zabezpečení (ČSSZ) nebo kvůli úmrtí dotčených osob. Posuzování nároku by také vedlo k neúměrné zátěži ČSSZ i občanů, kteří by byli nuceni nespécifikovaným způsobem prokazovat péči o děti.
5. Vláda je přesvědčena, že u takto významné změny v důchodovém systému je vždy nutno důkladně zvážit a určit, jaké bude mít důsledky pro veřejné rozpočty. V této souvislosti vláda uvádí, že předkladateli vyčíslené dopady na státní rozpočet jsou podhodnocené, lze důvodně předpokládat, že by činily cca 18,2 až 19,2 mld. Kč, tedy o 2,2 až 3,2 mld. Kč více, než je uvedeno v důvodové zprávě.